УДК 796.325:796.015.8:371.72
DOI 10.32782/olimpspu/2026.1.16

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу

ПРОФІЛАКТИКА ТРАВМАТИЗМУ ТА АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ (НА ПРИКЛАДІ МОДУЛЯ ВОЛЕЙБОЛ)

Семенова Наталія Василівна,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського
ORCID ID: 0000-0002-0539-2176

Мандюк Андрій Богданович,
доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського
ORCID ID: 0000-0003-1376-191X

Соловей Алла Валеріївна,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського
ORCID ID: 0000-0001-7247-2320

Шевців Уляна Станіславівна,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського
ORCID ID: 0000-0002-3586-5106

Лібович Надія Петрівна,
старший викладач кафедри спортивних та рекреаційних ігор
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського
ORCID ID: 0009-0003-3027-2672

У статті досліджено актуальну проблему профілактики шкільного травматизму в системі фізичного виховання з акцентом на заняття волейболом. Актуальність роботи зумовлена невтішною статистикою МОН України, згідно з якою за період 2020–2024 рр. зафіксовано понад 21 тисячу випадків травмування здобувачів освіти, причому 76,7% нещасних випадків припадає саме на уроки фізичної культури, рухливі ігри та перерви. У роботі обґрунтовано, що створення безпечного здоров'язбережувального середовища потребує системного алгоритму, який поєднує організаційно-методичну, адміністративну, матеріально-технічну складові тощо.

У ході дослідження проведено аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників ризику, де домінуючими визначено недоліки в організації занять, недостатній рівень фізичної підготовленості та порушення техніки безпеки. Окрему увагу приділено специфіці волейболу як одного з найпопулярніших, але водночас травмонебезпечних модулів шкільної програми. Представлено результати онлайн-опитування 52 вчителів фізичної культури з різних регіонів України. Емпіричні дані підтвердили, що найпоширенішими травмами у волейболі є пошкодження пальців рук (85,3%), розтягнення зв'язок гомілковостопного суглоба (35,3%) та забиття. Встановлено, що 88% травм мають легкий ступінь важкості, проте вони негативно впливають на мотивацію учнів.

Результати дослідження засвідчили, що основними причинами травматизму на уроках волейболу є недостатня фізична підготовленість учнів (52,9%) та порушення техніки виконання ігрових елементів (50%). У роботі систематизовано пропозиції практиків щодо мінімізації ризиків, зокрема: впровадження спеціальних підготовчих вправ для суглобів, обов'язкове навчання навичкам самострахування та правильного приземлення, контроль за якістю екіпірування та станом спортивного інвентарю. Наголошено на необхідності диференційованого підходу до превентивних заходів залежно від віку учнів та їхнього стану здоров'я.

Ключові слова: *фізична культура, шкільний травматизм, волейбол, профілактика, безпека освітнього процесу, вчителі фізичної культури.*

Semenova Nataliia, Mandiuk Andrii, Solovey Alla, Shevtsiv Uliana, Libovych Nadiia. Injury prevention and aspects of developing a safe educational environment in physical education classes: the volleyball module case study

The article examines the topical issue of school injury prevention within the physical education system, with a specific focus on volleyball. The relevance of the study is driven by alarming statistics from the Ministry of Education and Science of Ukraine, which

recorded over 21,000 cases of student injuries between 2020 and 2024; notably, 76.7% of these accidents occurred during physical education lessons, active games, and breaks. The paper substantiates that creating a safe, health-preserving environment requires a systematic algorithm integrating organizational, methodological, administrative, and material-technical components.

The study provides an analysis of external and internal risk factors, identifying shortcomings in lesson organization, insufficient physical fitness, and safety violations as dominant factors. Particular attention is paid to the specifics of volleyball as one of the most popular yet injury-prone modules in the school curriculum. The article presents the results of an online survey of 52 physical education teachers from various regions of Ukraine. Empirical data confirmed that the most common injuries in volleyball are finger injuries (85.3%), ankle sprains (35.3%), and bruises. It was established that 88% of injuries are of mild severity; however, they negatively impact student motivation.

The research findings indicate that the primary causes of injuries during volleyball lessons are students' inadequate physical fitness (52.9%) and improper technique in executing game elements (50%). The paper systematizes practitioners' recommendations for risk minimization, including: the implementation of specialized preparatory exercises for joints, mandatory training in self-protection and proper landing skills, and monitoring the quality of equipment and facilities. The necessity of a differentiated approach to preventive measures based on students' age and health status is emphasized.

Key words: *physical education, school injuries, volleyball, prevention, educational process safety, physical education teachers.*

Вступ. Попередження шкільного травматизму та забезпечення безпечного середовища під час занять фізичною культурою і спортом у загальноосвітніх закладах є невід'ємною складовою організації здоров'язбережувального освітнього процесу. Це питання є пріоритетним вектором у структурі навчально-виховної роботи, оскільки безпосередньо стосується збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу [1]. Ефективність превентивних заходів травматизму можливе лише за умови створення цілого алгоритму організації навчання, що охоплює методичну, адміністративну, матеріально-технічну складові тощо.

За даними Міністерства освіти і науки України під час освітнього процесу у закладах освіти різного рівня та форм власності за 2020–2024 роки виявивлено 21854 травмованих здобувачів освіти, у тому числі встановлено 32 смертельні випадки. Із вимушеним переходом на онлайн навчання кількість травмувань суттєво зменшилася, проте при поверненні до звичного режиму навчання кількість травмованих у 2024 році знову зросла [2, 3].

Запобігання травматизму серед учасників освітнього процесу можливе у разі комплексного підходу кожного до проблем профілактики травматизму на всіх рівнях. Зокрема набуття практичних безпекових навичок, відповідального ставлення кожного до особистої безпеки, усвідомлення, що запорукою безпеки є неухильне дотримання всіма учасниками освітнього процесу встановлених правил поведінки в різних умовах. Профілактику травматизму в закладах освіти слід проводити диференційовано, залежно від віку здобувачів освіти. Основна увага дорослих у закладах освіти має бути спрямована на попередження травматизму під час перерв, занять із фізкультури та рухливих ігор, а також на навчання дітей правилам безпеки життєдіяльності, адже за даними Міністерства освіти і науки України, переважна частина нещасних випадків, а саме 76,7% травмувань трапилися на заняттях фізкультури, під час занять рухливими іграми та під час перерв.

Для радикального зниження показників травматизму в галузі фізичного виховання необхідно впроваджувати стратегічний підхід, орієнтований на превентивне управління ризиками. Проте, для цього слід чітко розуміти причини виникнення травм і фактори ризику що притаманні заняттям різними видами фізичної активності, урокам фізичної культури, заняттям спортом [4].

Фахівці розрізняють різні причини виникнення травм, які обумовлені зовнішніми та внутрішніми чинниками. Наприклад до зовнішніх автори відносять: недоліки у організації та методиці проведення занять, недоліки у матеріально-технічному забезпеченні, недотримання гігієнічних вимог, несприятливі погодні умови, недотримання вимог лікарського контролю тощо. До внутрішніх чинників, на думку фахівців належать: недостатній рівень фізичної підготовленості здобувача освіти, наявність втоми тощо [5, 6].

Відомо, що до найтравматичніших видів спорту, які вивчаються на уроках фізичної культури, належать гімнастика, легка атлетика, командні спортивні ігри, рухливі ігри тощо [2]. За локалізацією ушкоджень у спортсменів найчастіше спостерігаються травми кінцівок, серед них переважають пошкодження суглобів, особливо колінного і гомілковостопного. При заняттях спортивною гімнастикою частіше виникають пошкодження верхніх кінцівок (70,0% всіх травм). Для більшості видів спорту характерні ушкодження нижніх кінцівок, наприклад в легкій атлетиці і лижному спорті (66,0%). Ушкодження пальців кисті характерні для баскетболістів і волейболістів (80,0%), також у волейболістів найчастіше окрім пальців рук травмуються гомілковостопний та колінний суглоб (зв'язки), плечовий; ліктьового суглоба для тенісистів (70,0%), колінного суглоба – для футболістів (48,0%) тощо [6-10]. Під час рухливих ігор, особливо у дітей молодшого шкільного віку, в результаті зіткнення або падіння, можуть бути забої, травми тулуба та голови [11].

Важливо зазначити, що систематичні заняття фізичною культурою під керівництвом учителя мають розвивати здоров'язбережувальні компетенції учнів [3, 12]. Важливим завданням, що стоїть перед учасниками освітньо-виховного процесу, особливо перед педагогами, є значне скорочення травматизму на заняттях з фізичної культури, інакше вся робота зведеться нанівець. Проаналізувавши причини виникнення травм можна визначити, головні завдання для запобігання травматизму. Відчутний результат профілактики травматизму напряму залежить від злагоджених дій усіх ланок навчального процесу, як адміністрації навчаль-

них закладів, так і безпосередніх педагогів, медичного персоналу, учнів, батьків, адже травми стаються і під час неорганізованих самостійних занять [6].

Мета дослідження: на основі аналізу досвіду вчителів фізичної культури виявити специфіку та причини травмування учнів на заняттях волейболом і визначити комплекс превентивних заходів для формування безпечного освітнього середовища.

Матеріали та методи: аналіз та узагальнення науково-методичної та спеціальної літератури, опитування; методи математичної статистики.

Результати дослідження. У 2024–2025 навчальному році нами було проведено соціологічне опитування серед учителів фізичної культури різних міст України. Проводилось онлайн-опитування з метою вивчення питання безпеки занять волейболом на уроках фізичної культури та профілактики травматизму. В опитуванні взяли участь 52 учителі фізичної культури різного віку, від 21 до 64 років, з яких: 52,3% становили жінки, 47,7% чоловіки. Респонденти зазначили, що 45,5% із них працюють у загальноосвітніх школах, 29,5% у ліцеях, 25% у гімназіях. Учителі фізичної культури, що взяли участь у опитуванні мали різний стаж роботи. Переважна більшість респондентів – це досвідчені учителі, які пропрацювали понад 10 років у закладах освіти, що становило 74% від усіх учасників (рис. 1).

Переважна більшість учителів мають вищу освіту з фізичного виховання, серед яких 30,8% мають диплом магістра, 57,7% – спеціаліста. Вищу кваліфікаційну категорію мають 44,3% респондентів, 28,8% спеціалісти першої категорії (рис. 2).

Для підвищення інтересу учнів до занять фізичною культурою і спортом та збільшення обсягу рухової активності, фахівцями активно впроваджуються різні модулі з фізичної культури, які містять сучасні ігрові види спорту, комбіновані спортивні ігри. Адже спортивні ігри є найпопулярнішим засобом фізичного виховання і належать до числа самих розповсюджених та улюблених видів фізичної активності людей усього світу [13, 14]. Сучасні спортивні ігри – це складна

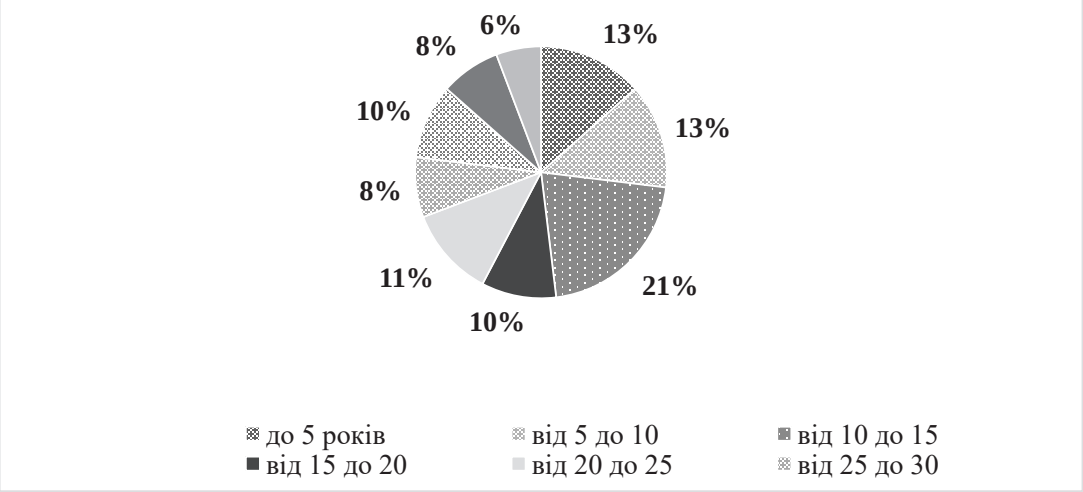

Рис. 1. Стаж роботи респондентів

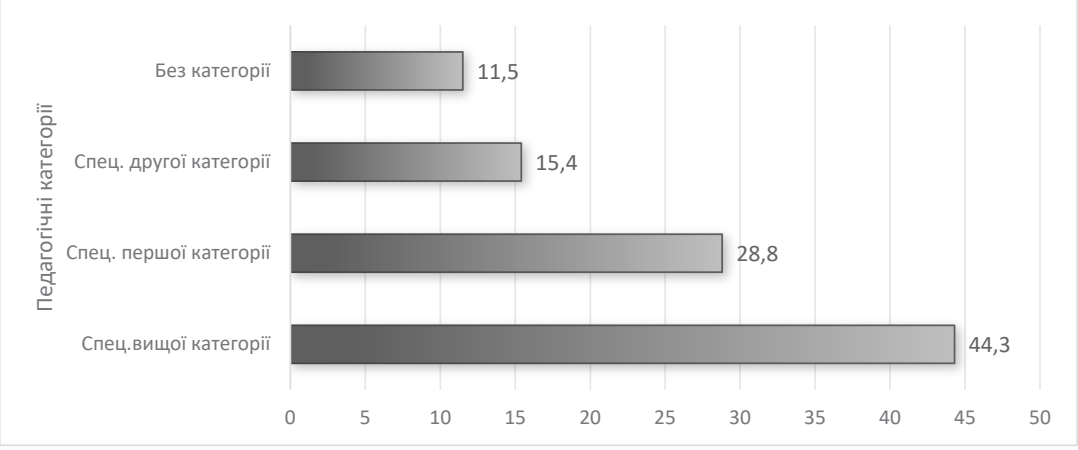

Рис. 2 Кваліфікація респондентів (%)

і різнобічна діяльність, в якій, окрім техніки володіння м'ячем, потрібен високий рівень розвитку фізичних і психічних якостей [15]. Проте і самі спортивні ігри є засобом підвищення рівня розвитку зазначених якостей, зокрема волейбол.

Під час опитування учителів фізичної культури 90,9% зазначили що активно використовують волейбол на уроках фізичної культури учнів середньої школи та 65,9% учителів на уроках учнів старшої школи, що підтверджує його популярність серед учнівської молоді. Волейбол є одним із найбільш масових видів спорту в закладах загальної середньої освіти завдяки своїй емоційності та доступності. Однак специфіка рухової діяльності у волейболі, зокрема: раптові зупинки, стрибки, блокування та силові подачі створюють передумови отримання травм. Так, серед усіх респондентів 47,7% учителів підтверджують, що на заняттях волейболом траплялися травми серед учнів. У опитуванні учителів стосовно травм які траплялися на уроках було встановлено, що найчастіше відбувалося травмування пальців рук 85,3%, розтягнення зв'язок гомілковостопного суглоба 35,3%, забиття, садна у 35,3% та ін.

Оцінюючи важкість травм, респонденти відповіли, що 88% це легкі травми, 9% травмит середньої важкості, 3% важкі травми (рис. 3).

Серед причин травматизму на уроках волейболу більше половини учителів (52,9%) зазначили недостатній рівень фізичної підготовленості учнів, неправильна техніка виконання рухових дій спричинила травми у 50% випадків, недостатня розминка стала причиною травматизму у 38,2% та інші.

Учителі також наголошують на таких особистих та поведінкових розладах учнів, що підвищують травмування, як: недисциплінованість, їх неуважність на уроках, надмірна самовпевненість, переоцінка власних можливостей, недостатня відповідальність.

Задля покращення безпеки занять волейболом та профілактики травматизму учителі пропонують зосереджувати увагу на таких основних питаннях: дотримання техніки безпеки та дисципліни на уроках; ретельне виконання розминки та розтяжки; включати у комплекс вправ спеціальні вправи для розігріву м'язів та суглобів, а також підготовчі, підвідні вправи; удосконалення технічних прийомів гри (прийому-передачі м'яча двома руками зверху, технічно правильні та ефективні стрибки, приземлення, уникнення небезпечних рухів на майданчику); використання відповідного одягу та взуття, захисного екіпірування; контроль стану соматичного здоров'я учнів; підтримка у належному стані інвентарю; дотримання гігієнічних вимог до спортивних споруд тощо.

У своїх відповідях учителі акцентують увагу на важливість високого рівня організації навчального процесу для профілактики травматизму, методично правильному плануванню навантаження із урахуванням дидактичних та специфічних принципів фізичного виховання та особливостей росту і розвитку учнів, із урахуванням прогресу їхніх досягнень в оволодінні руховими діями та технікою гри, здійснення постійного педагогічно контролю. Належний стан матеріально-технічної бази також відносять до вагомих умов безпеки навчального процесу, тому відповідні умови можуть не тільки запобігти травмам, але і мотивувати до навчання. Учителі наголошують, що важливим є запровадження чіткого порядку допуску учнів до занять фізичною культурою після хвороби або травми. Дотримання учнями дисципліни, коректна поведінка у процесі взаємодії із учителем та учнями під час гри та поза нею, доброзичливе відношення до своїх товаришів.

Отже, комплексне використання різних превентивних заходів по профілактиці травматизму на уроках фізичної культури, зокрема при вивченні модуля волейбол, дозволять мінімізувати одержання травм, що сприятиме підвищенню зацікавленості до занять фізичною культурою, спортом, збереженню здоров'я і створенню безпечного освітнього середовища.

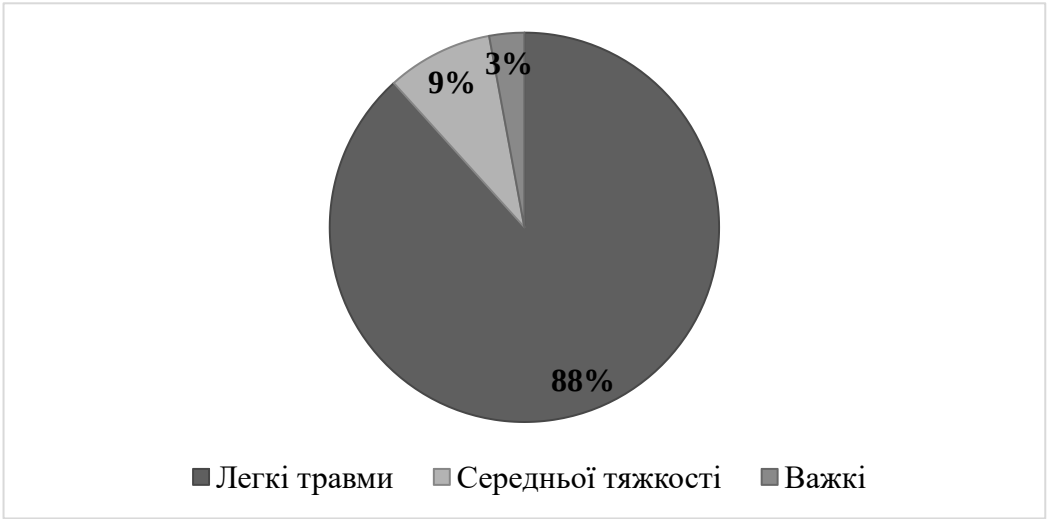

Рис. 3. Характеристика травм на уроках фізичною культурою під час занять волейболом

Висновки. Аналіз науково-методичної літератури, статистичних даних свідчить про стійку тенденцію до зростання рівня травматизму серед здобувачів освіти в Україні після відновлення очного формату навчання, що підтверджує необхідність вдосконалення систем превентивного управління ризиками.

У ході дослідження встановлено, що під час уроків фізичної культури при вивченні модуля волейбол найбільш вразливою ланкою є дистальні відділи верхніх кінцівок, також значну питому вагу мають пошкодження гомілковостопного суглоба та забиття м'яких тканин, переважна більшість травм мають легкий ступінь важкості. Визначено основні заходи щодо профілактики травматизму учителями-практиками на уроках волейболу: систематичне проведення інструктажів техніки безпеки; навчання правильній техніці рухових дій, прийомів; ретельна розминка із застосуванням підвідних та підготовчих вправ; використання вправ для зміцнення скелетних м'язів; постійний педагогічний контроль та контроль соматичного стану учнів та інше.

Література:

1. Воєвутко Н. Ю., Семаненко В. В. Здоров'язбережувальні освітні технології: до визначення поняття. *Освітній менеджмент: теорія і практика : зб. наук. праць* / за заг. ред. Л. В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь, 2020. С. 6–13.
2. Войтович Б., Семенова Н. Аналіз травматизму здобувачів освіти на заняттях фізичного виховання. *Молода спортивна наука України : зб. наук. пр.* Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2025. Вип. 29, т. 2. С. 144–145.
3. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п (дата звернення: 30.01.2026).
4. Боднарчук О., Семенова Н., Стефанишин М. Теорія і методика фізичного виховання : курс лекцій. Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2023. 186 с.
5. Добровольська С. Педагогічні технології профілактики шкільного травматизму у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Магістерський вісник*. 2020. № 35. С. 323. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/magistr-visnuk/mag_visn_2020_35.pdf#page=323 (дата звернення: 22.04.2025).
6. Черняков В. В., Компанець С. Г. Попередження травматизму під час уроків фізичної культури : метод. рекомендації. Київ : МОН України, 2017. 44 с.
7. Безпалова Н., Давибіда Н., Чорненький А., Дударь І. Причини та види травм на заняттях баскетболом. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. Вип. 4 (163). С. 44–47. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).08.
8. Денисовець А. П., Пилипчук П. Б. Попередження травматизму у спортивній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. Київ, 2021. Вип. 10 (141). С. 46–48. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2021.10(141).11.
9. Продан О. Види травм, профілактика травматизму та техніка безпеки під час проведення занять з баскетболу. *Молода спортивна наука України : матеріали конф.* (Мукачево, 2015). Мукачево : МДУ, 2015.
10. Finch C. F., Cook J. Categorising sports injuries in epidemiological studies: the subsequent injury categorisation (SIC) model to address multiple, recurrent and exacerbation of injuries. *British Journal of Sports Medicine*. 2014. Vol. 48, Iss. 17. P. 1276–1280. DOI: 10.1136/bjsports-2012-091729.
11. Кругляк О. Рухливі ігри та естафети в школі : посібник для вчителя. Тернопіль : Підручники і посібники, 2014. 156 с.
12. Ріпак М. О., Семенова Н. В., Ріпак П. І. Формування здорового способу життя учнів середнього шкільного віку засобами фізичного виховання. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. праць. Київ, 2025. Вип. 9 (196). С. 182–185.
13. Вознюк Т. В. Сучасні ігрові види спорту: теорія та методика викладання : навч. посіб. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2017. 248 с.
14. Каратник І., Лібович Н., Веремчук О. Комплексний розвиток фізичних якостей хлопців 10-11 класів засобами модулів спортивних ігор з фізичної культури. *Спортивні ігри*. 2022. № 3(25). С. 46–56.
15. Баскетбол та його різновиди у фізичній культурі дітей: навч.-метод. посіб. / уклад.: Ж. О. Цимбалюк, О. О. Несен, А. В. Мусієнко, І. М. Юрченко. Харків : ХНПУ, 2022. 114 с.

References:

1. Voievutko, N. Yu., & Semanenko, V. V. (2020). Zdorov'iazberezhuvalni osvitni tekhnolohii: do vyznachennia poniattia [Health-saving educational technologies: To the definition of the concept, in Ukrainian]. In L. V. Zadorozhna-Kniahnytska (Ed.), *Osvitnii menedzhment: teoriia i praktyka* [Educational management: Theory and practice] (pp. 6–13). Mariupol.
2. Voitovych, B., & Semenova, N. (2025). Analiz travmatyzmu zdobuvachiv osvity na zaniattiakh fizychnoho vykhovannia [Analysis of trauma among students in physical education classes, in Ukrainian]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy* [Young sports science of Ukraine], 29(2), 144–145.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020, September 30). *Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity* [On some issues of state standards of complete general secondary education, in Ukrainian] (Decree No. 898). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF
4. Bodnarchuk, O., Semenova, N., & Stefanyshyn, M. (2023). *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia: kurs lektsii* [Theory and methodology of physical education: A course of lectures, in Ukrainian]. LDUFK imeni Ivana Boberskoho.
5. Dobrovolska, S. (2020). Pedahohichni tekhnolohii profilaktyky shkilnoho travmatyzmu u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [Pedagogical technologies for the prevention of school injuries in the professional

training of future physical education teachers, in Ukrainian]. *Mahisterskyi visnyk* [Magisterial Bulletin], (35), 323. http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/magistr-visnuk/mag_visn_2020_35.pdf#page=323

6. Cherniakov, V. V., & Kompanets, S. H. (2017). *Poperedzhennia travmatyzmu pid chas urokiv fizychnoi kultury: metod. rekomendatsii* [Prevention of injuries during physical education lessons: Methodological recommendations, in Ukrainian]. MON Ukrainy.

7. Bezpalova, N., Davybida, N., Chornenkyi, A., & Dudar, I. (2023). Prychyny ta vydy travm na zaniattiakh basketbolom [Causes and types of injuries in basketball classes, in Ukrainian]. *Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)* [Scientific Journal of the Mykhailo Drahomanov USU. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)], 4(163), 44–47. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).08

8. Denysovets, A. P., & Pylypchuk, P. B. (2021). Poperedzhennia travmatyzmu u sportyvnii diialnosti [Prevention of injuries in sports activities, in Ukrainian]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)* [Scientific Journal of the M. P. Drahomanov NPU. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)], 10(141), 46–48. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.10(141).11

9. Prodan, O. (2015). Vydy travm, profilaktyka travmatyzmu ta tekhnika bezpeky pid chas provedennia zaniat z basketbolu [Types of injuries, injury prevention and safety techniques during basketball classes, in Ukrainian]. In *Moloda sportyvna nauka Ukrainy* [Young sports science of Ukraine] (Conference materials). MDU.

10. Finch, C. F., & Cook, J. (2014). Categorising sports injuries in epidemiological studies: The subsequent injury categorisation (SIC) model to address multiple, recurrent and exacerbation of injuries. *British Journal of Sports Medicine*, 48(17), 1276–1280. https://doi.org/10.1136/bjsports-2012-091729

11. Kruhliak, O. (2014). *Rukhlyvi ihry ta estafety v shkoli: posibnyk dlia vchytelia* [Active games and relay races at school: A teacher's guide, in Ukrainian]. Pidruchnyky i posibnyky.

12. Ripak, M. O., Semenova, N. V., & Ripak, P. I. (2025). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia uchniv serednoho shkilnoho viku zasobamy fizychnoho vykhovannia [Formation of a healthy lifestyle for middle school students by means of physical education, in Ukrainian]. *Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 15: Naukovo-pedahohichni проблеми fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)* [Scientific Journal of the Mykhailo Drahomanov USU. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)], 9(196), 182–185.

13. Vozniuk, T. V. (2017). *Suchasni ihrovi vydy sportu: teoriia ta metodyka vykladannia: navch. posib.* [Modern team sports: Theory and teaching methodology: A textbook, in Ukrainian]. FOP Korzun D. Yu.

14. Karatnyk, I., Libovych, N., & Veremchuk, O. (2022). Kompleksnyi rozvytok fizychnykh yakostei khloptsiv 10-11 klasiv zasobamy moduliv sportyvnykh ihor z fizychnoi kultury [Complex development of physical qualities of boys in grades 10-11 by means of sports games modules in physical education, in Ukrainian]. *Sportyvni ihry* [Sports Games], 3(25), 46–56.

15. Tsymbaliuk, Zh. O., Nesen, O. O., Musiienko, A. V., & Yurchenko, I. M. (Eds.). (2022). *Basketbol ta yoho riznovydy u fizychnii kulturi ditei: navch.-metod. posib.* [Basketball and its varieties in the physical culture of children: A teaching manual, in Ukrainian]. KhNPU.

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026